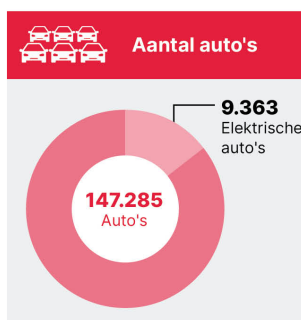
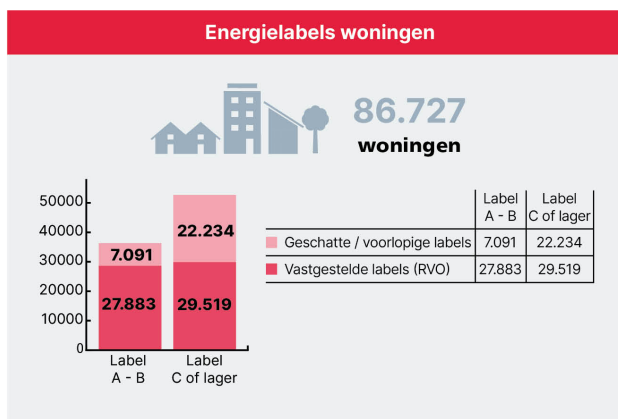
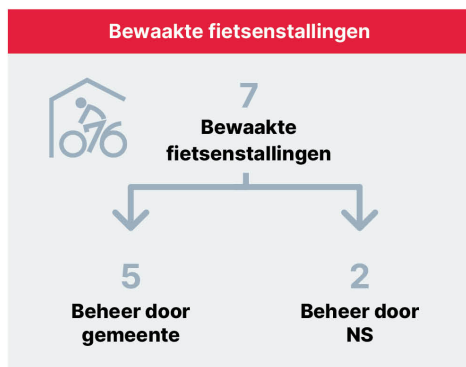
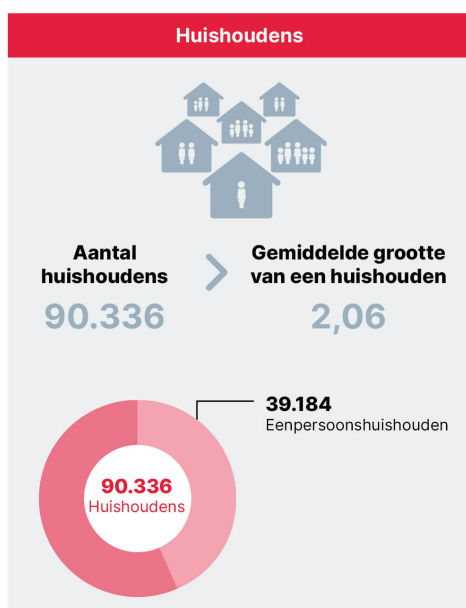

Duurzaam wonen in Breda

DUURZAAM WONEN IN BREDA

Kengetallen 2023/meest recente realisatiecijfers.
In de cijfers kunnen afrondingsverschillen voorkomen.

TERUGBLIK OP ONZE AMBITIE

In 2023 hebben we een recordaantal woningen opgeleverd. Daarmee wordt onze ambitie van de afgelopen jaren zichtbaar en concreet. Deze resultaten sluiten nog aan op de ambities van de vorige bestuursperiode. In de categorie middenduur zijn er flink wat woningen bijgekomen.

Regionaal hebben we de ambities vastgelegd in een ontwikkelstrategie voor de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT), die is aangeboden aan de deelnemende gemeenteraden. Hierin zijn ook de ambities van de Omgevingsvisie doorvertaald.

Thema Wonen in Breda

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

We willen dat alle inwoners van Breda een betaalbare en duurzame woning hebben, die voldoet aan hun wensen en behoeften. Nu en in de toekomst. Dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Sommige doelgroepen hebben het lastig op de woningmarkt. Dat geldt vooral voor huishoudens die zijn aangewezen op sociale huurwoningen, middeninkomens, starters en verschillende aandachtsgroepen. Daarvoor hebben we, onder moeilijke marktomstandigheden, samen met de corporaties en marktpartijen hard gewerkt aan het behalen van de woningbouwopgave uit het bestuursakkoord: 6000 woningen naar harde plannen, waarvan 30% sociale huur, 40% middelduur en 30% vrije sector. Dit is de stand van zaken per 31 december 2023:

- 2209 woningen zijn naar harde plannen gebracht. Dit is 37% van de opgave.
- 461 sociale huur, 26% van de opgave.
- 739 middelduur, 31% van de opgave.
- 960 vrije sector, 53% van de opgave.
- Van 49 woningen is het exacte prijssegment nog onbekend.

In 2023 zijn er 1167 woningen gebouwd: 298 sociale huur, 283 middelduur, 432 vrije sector en van 32 woningen is het exacte prijssegment nog onbekend. Hiervan zijn 122 woningen intramurale zorgwoningen die via zorgbudgetten worden gefinancierd en dus niet in een prijscategorie vallen. Daarnaast zijn er 90 woningen gesloopt, waarvan 58 sociale huur, 3 middelduur, 16 vrije sector en van 13 woningen is het exacte prijssegment onbekend. Voor de bouw van 750 tijdelijke woningen (100% sociaal) zijn op verschillende locaties grote stappen in gezet in de planvorming (zie verderop).

Ook hebben we gewerkt aan een actualisering en verruiming van het wooninstrumentarium. We kiezen voor instrumenten die helpen om de woningmarkt betaalbaar te houden. We beschikken over een instrumentenkoffer betaalbare woningen die een relevante bijdrage levert aan het betaalbaar en duurzaam wonen in Breda. Dat gebeurt onder meer via een opkoopbescherming, door sociale huurwoningen minimaal 30 jaar beschikbaar te houden als sociale huur (voorheen was dat 15 jaar) en een aanpassing van de minimale vierkante meters voor sociale en middeldure huurwoningen naar marktconforme aantallen. We hebben nieuw beleid in gang gezet, waaronder de Woonvisie die in 2024 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd. Ook is het proces gestart om in 2024 tot nieuwe prestatieafspraken met de woningcorporaties te komen. Tot die tijd werken we met een jaarschijf.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

- Om betaalbare woningen te bouwen en de woningmarkt betaalbaar te houden, hebben we diverse maatregelen genomen. We hebben onder andere de opkoopbescherming ingevoerd en onze doelgroepenverordening geactualiseerd. Verder is er in 2023 een nieuwe tranche van de starterslening beschikbaar gesteld en zijn de voorbereidingen getroffen voor een volgende tranche, die beschikbaar is sinds 1 januari 2024.
- Voor het realiseren van de woningbouwopgave hebben we een nieuwe versnellingsagenda woningbouw opgesteld: de Bredase Woon- en Bouwagenda 2023-2026, met 11 acties langs 5 pijlers. Met de Bredase corporaties zijn afspraken gemaakt over hun bijdrage hieraan.

- Het bestedingsplan Wonen & Gebiedsontwikkeling 2023-2026 is vastgesteld. Hierin staat hoe we de beschikbare middelen inzetten voor het realiseren van onze doelen voor wonen en gebiedsontwikkeling. De € 14 miljoen aan investeringsmiddelen zetten we in bij de 4 grote gebiedsprogramma's. De ruim € 11 miljoen aan exploitatiemiddelen zetten we in voor onder meer de realisatie van tijdelijke woningen, actief grondbeleid en capaciteitsuitbreidingen.
- De jaarschijf Alliantie 2023 is vastgesteld. Hierin zijn extra focuspunten benoemd, waaronder: zorgen voor betaalbaarheid in de breedte, versnelling van de woningbouw, samenwerkingen die verder gaan dan alleen gemeente-huurders-corporaties en de aanpak van kansenongelijkheid in Breda via Verbeter Breda.
- Met het oog op de nieuwe prestatieafspraken / Alliantie voor de periode 2024-2027 zijn we gestart met het opstellen van een nieuw afsprakenkader. De basis voor de Alliantie-afspraken wordt in belangrijke mate gevormd door de nieuwe Woonvisie.
- In 2023 zijn we gestart met het opstellen van een nieuwe Woonvisie, die we in 2024 voorleggen aan de gemeenteraad. Voor deze visie hebben we onder andere het Regionale Woningmarktonderzoek 2022 en de resultaten vanuit het WoON 2021 gebruikt. Ook sluiten we aan op de ambitie, de doelen en de opgaven uit onze Omgevingsvisie en de afspraken in de SRBT-woondeal.
- De taakstelling voor 2023 bedroeg 405 te huisvesten vergunninghouders. Doordat we de vorige taakstellingsperiode waren geëindigd met een achterstand van 50, kwam de totale huisvestingsopgave uit op 455. Op de wettelijke peildatum (1 januari 2024) had Breda 358 mensen gehuisvest. Op de tweede peildatum (1 februari 2024) stond de teller op 380. De taakstelling is niet tijdig behaald doordat Breda te weinig vergunninghouders toegewezen heeft gekregen (ook wel koppelingen genoemd) door het COA.
- Samen met het Rijk, de provincie, corporaties en gemeenten hebben we in de SRBT-regio de regionale SRBT-woondeal afgesloten. In deze woondeal hebben we afspraken gemaakt over onder meer onze ambities op het gebied van de woningbouwopgave, het versnellen van de woningbouw, de betaalbaarheid van woningen, de kwalitatieve opgave (doelgroepen) en de herstructurering, transformatie en verduurzaming daarvan.
- We hebben een evaluatie uitgevoerd van het CPO-beleid (Collectief Particulier Odrachtgeverschap). De uitkomsten daarvan krijgen een plek in de nieuwe Woonvisie.
- Medio 2023 is met de raad de discussie gestart over het woonwagengebeleid in Breda en in het bijzonder de behoefte aan nieuwe standplaatsen. De inzet is om de komende jaren 17 standplaatsen op bestaande woonwagencentra toe te voegen. Om tot een eerlijke en transparante verdeling te komen, zijn we gestart met het opstellen van toewijzingscriteria.
- Op 1 juli 2023 is de Wet goed verhuurderschap in werking getreden. De nieuwe wet verplicht gemeenten om een meldpunt in te richten waar huurders een melding kunnen doen over ongewenst verhuurgedrag. Ook Breda heeft zo'n meldpunt ingericht.
- Voor de bouw van 750 tijdelijke woningen hebben we op verschillende locaties en in samenwerking met de Bredase woningcorporaties acties uitgevoerd. Voor 2 locaties (Donkerstraat en Stadionstraat) hebben we de haalbaarheid vastgesteld. Voor de Stadionstraat is vervolgens een omgevingsvergunning aangevraagd voor 192 tijdelijke woningen. Voor de locatie Bredestraat voorzien we de vaststelling van de haalbaarheid in 2024. Voor de verbouwing van de locatie Claudius Prinsenlaan 12 naar 55 tijdelijke woningen is een omgevingsvergunning verleend. Ook is gewerkt aan de bouw van tijdelijke woningen aan de Frankenthalerstraat. Het programma van deze locatie is in 2023 aangepast naar volledig sociale huur. Hiervoor is in december een omgevingsvergunning aangevraagd. Ook voor de locatie aan het Kadijkje is gewerkt aan een plan voor de bouw van tijdelijke woningen. Voor de realisatie van tijdelijke woningen op deze locaties is bij het Rijk subsidie aangevraagd. Deze is toegekend. Verder zijn we in 2023

gestart met een aanvullende locatieverkenning om de resterende opgave voor de bouw van tijdelijke woningen te realiseren.

WAT ZIJN DE RISICO'S?

Voor dit thema zijn geen specifieke risico's.

INDICATOREN

Programma 3

De jaarrekening 2023 bevat in totaal 116 (beleids)indicatoren, de zogenaamde 'Bredase set'. Deze wordt jaarlijks herijkt. Deze Bredase set is in de tekst verdeeld over de diverse programma's en thema's en is opgebouwd uit 30 landelijk verplichte en 86 Bredase indicatoren. Hiervan bevat dit programma in totaal 20 beleidsindicatoren, waarvan 6 landelijk verplicht zijn. In deze jaarrekening wordt voor alle indicatoren peildatum 28 maart 2024 gehanteerd.

Programma-indicatoren

Indicator Naam: Omgevingsvisie (Nr. 2205)

Omschrijving: De indicator in de begroting loopt gelijk op met indicatoren in de Omgevingsvisie zelf

Bron: nader te bepalen Meeteenheid: nader te bepalen

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
			nog niet van toepassing	

Indicator Naam: Prettig wonen (Nr. 56)

Omschrijving: Rapportcijfer prettig wonen in de buurt

Bron: Buurtenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
	7,7		7,7	7,7

Indicator Naam: Duurzaam wonen (Nr. 57)

Omschrijving: % woningen in Breda dat geen gasaansluiting heeft

Bron: Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
				6

De ervaringen uit deze pilot zijn meegenomen in de grote uitrol gespikkeld bezit over Wisselaar voor de jaren 2023 en 2024, dat project omvat 350 huurwoningen en in potentie 122 koopwoningen (waarvan we al weten dat er 57 meedoen met de corporatie aanpak).

Thema-indicatoren Wonen in Breda

Indicator Naam: Zoektijd woningzoekenden (Nr. 58)

Omschrijving: Zoektijd woningzoekenden alle reactiemodellen in jaren (inschrijfduur en loting)

Bron: Jaarrapportage Klik voor wonen Meeteenheid: Tijdsduur in jaren

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
2,3	2,4	2,4	2,4	2,8

Oorzaak is het groter aantal reacties per advertentie.

Productindicatoren Product Wonen

Indicator Naam: Nieuw gebouwde woningen (Nr. 59)

Omschrijving: Aantal nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Aantal per 1.000

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
7,4	6,2	8,2		

Realisatiewaarde nog niet beschikbaar

Indicator Naam: Demografische druk (Nr. 60)

Omschrijving: Groene en grijze druk (percentage jongeren tot 20 jaar en ouderen van 65 jaar of ouder ten opzichte van bevolking van 20 tot 65 jaar)

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
66,8	66,9	66,8		66,8

Indicator Naam: Woonlasten éénpersoonshuishoudens (Nr. 61)

Omschrijving: Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishoudens

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Bedrag

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
662	691	745		715

Indicator Naam: Woonlasten meerpersoonshuishoudens (Nr. 62)

Omschrijving: Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Bedrag

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
764	804	861		833

Indicator Naam: Gemiddelde WOZ-waarde (Nr. 63)

Omschrijving: WOZ-waarde woningen in duizend euro

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV Meeteenheid: Bedrag in duizend euro

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
292	313	336		382

Score is voorlopig.

Indicator Naam: Aantal sociale huurwoningen in de goedkope klasse (Nr. 64)

Omschrijving: Aantal zelfstandige huurwoningen in de goedkope prijsklasse

Bron: Monitor sociale voorraad Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
2.724	2.877	2.863	Minimaal 2.700 en maximaal 2.900	2.384

Door toepassing streefhuurbeleid is omvang goedkope voorraad in omvang afgenomen.

Indicator Naam: Aantal sociale huurwoningen in de betaalbare klasse (Nr. 65)

Omschrijving: Aantal zelfstandige huurwoningen in de betaalbare prijsklasse

Bron: Monitor sociale voorraad Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
-----------------	-----------------	-----------------	-------------------	-----------------

15.271	14.897	14.921	Minimaal 16.000 en maximaal 17.250	17,715
--------	--------	--------	---------------------------------------	--------

Het aantal betaalbare huurwoningen is iets gestegen vanwege huurverlaging en beperkt streefhuurbeleid binnen deze klasse.

Indicator Naam: Aantal sociale huurwoningen in de bereikbare klasse (Nr. 66)

Omschrijving: Aantal zelfstandige huurwoningen in de bereikbare prijsklasse

Bron: Monitor sociale voorraad Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
4.034	4.218	4.218	Minimaal 2.100 en maximaal 2.300	3,006

Het aantal bereikbare huurwoningen ligt binnen de aangegeven range.

Thema Verdeling beschikbare ruimte

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Op het gebied van ruimte zorgen we voor een goede dienstverlening voor de inwoners en initiatiefnemers in Breda. Dit bereiken we door processen helder te beschrijven en de samenwerking in de keten verder te optimaliseren. We hebben ons voorbereid op de plichten én de mogelijkheden die de Omgevingswet met zich meebrengt. Denk aan nieuwe instrumenten, zoals het nieuwe omgevingsplan dat het bestaande bestemmingsplan vervangt. Of aan kortere doorlooptijden voor een vergunning. We hebben de mogelijkheden van participatie verder verkend, uitgewerkt en in onze processen ingezet. Samen met de raad hebben we de participatieleidraad geëvalueerd.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

We hebben de Intaketafel en de Omgevingstafel opgezet, ingezet in de processen en verder ontwikkeld. Hierbij hebben we kritisch gekeken naar onze eigen processen en naar de ervaringen van binnen en buiten onze organisatie. Door de inzet van beide tafels wordt de voorbereiding op de vergunningverlening intensiever, waardoor we de verkorte wettelijke termijnen vanuit de Omgevingswet kunnen halen. Op 1 januari 2024 waren we klaar voor de invoering. Daarbij hebben we rekening gehouden met de onzekerheden en onduidelijkheden die er nog kunnen zijn. We hebben bijvoorbeeld telefonische ondersteuning geregeld om extra vragen te kunnen beantwoorden.

RISICO'S

Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) functioneerde in 2023 nog niet volledig. Daardoor waren onze mogelijkheden om daarmee te oefenen beperkt. Een deel van deze oefening kunnen we daardoor pas inzetten na de inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingswet.

INDICATOREN

Voor dit thema zijn geen indicatoren van toepassing.

Thema Grote woonprojecten in de stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

We maken we de bouw van woningen planologisch mogelijk op locaties van marktpartijen en corporaties. Daarmee is een, voor de laatste 10 jaar, record aantal woningen omgezet in bestemmingsplannen. De gemeente ondersteunt de realisatie van grote woonprojecten onder meer met een actief

grondbeleid. Gemeentelijke gronden maken we geschikt voor woningbouw. Dit is onder andere uitgewerkt voor de programma's Cross Mark, Gasthuisvelden en Breda Centrum Oost.

Onze inzet is dat alle inwoners van Breda een voor hen betaalbare en duurzame woning hebben, die voldoet aan hun wensen en behoeften, nu en in de toekomst. Dat is niet voor iedereen vanzelfsprekend, sommige doelgroepen hebben het lastig op de woningmarkt. Vooral huishoudens die zijn aangewezen op sociale huurwoningen, middeninkomens, starters en verschillende aandachtsgroepen op de woningmarkt. Daarvoor hebben we hard gewerkt aan het realiseren van de woningbouwopgave uit het bestuursakkoord: 6.000 woningen naar harde plannen, waarvan 30% sociale huur, 40% middelduur en 30% vrije sector. De stand van zaken hierin is:

- 2.209 woningen totaal naar harde plannen gebracht. Dit is 37% van de opgave.
- 461 sociale huur, 26% van de opgave.
- 739 middelduur, 31% van de opgave.
- 960 vrije sector, 53% van de opgave.
- Van 49 woningen is het exacte prijssegment nog onbekend.

We hebben plannen voor de realisatie van 100% middeldure woningen op 4 gemeentelijke locaties en werken aan uitleglocaties voor grootschalige woningbouw in Teteringen (Woonakker) en Bavel (West). Daarnaast richten we onze eigen organisatie goed in voor deze nieuwe opgave.

Investeren in meer woningen betekent ook: investeren in meer groen, buitenruimte en infrastructuur. Daarmee houden we de bereikbaarheid en leefbaarheid van Breda op peil. Met de Nota financiële bijdragen kwaliteitsverbetering fysieke leefomgeving (als vervanger van de Nota Bovenwijkse Voorzieningen) zorgen we ervoor dat ook marktpartijen financieel bijdragen aan deze nieuwe ontwikkelingen.

De ambitie om 6.000 woningen te bouwen of in harde plannen te hebben, is haalbaar. We spannen ons met de corporaties extra in voor sociale huurwoningen, middeldure woningen en CPO-woningen (collectief particulier opdrachtgeverschap). Dit blijft nodig om projecten daadwerkelijk te realiseren. Ontwikkelingen in de bouw (zoals hogere kosten en stikstof) zetten de planning en de financiële haalbaarheid van projecten onder druk. Zeker voor de sociale en middeldure woningen die we met het nieuwe bestuursakkoord beogen.

De risico's voor grondexploitaties staan in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Actuele marktomstandigheden in de vorm van bijvoorbeeld hogere rentes en hogere bouwkosten en sterkere beleidsregulering, meer woningen in de betaalbare categorieën, zetten de extra druk op de realisatie van het woningbouwprogramma.

In april zijn de concept ontwikkelvisie SRBT (Stedelijke regio Breda – Tilburg) aangeboden aan de gemeenteraden van de betrokken. In de uitwerking van SRBT is een woondeal gesloten met betrokken gemeenten waaruit onder andere een regionale versnellingstafel is voortgekomen.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

We maken de bouw van woningen planologisch mogelijk op locaties van marktpartijen en corporaties. Daarmee hebben we de laatste 10 jaar een recordaantal woningen gerealiseerd. De gemeente ondersteunt de bouw van grote woonprojecten onder meer met een actief grondbeleid. Gemeentelijke gronden maken we geschikt voor woningbouw. Dit hebben we onder andere gedaan voor de programma's CrossMark, Gasthuisvelden en Breda Centrum-Oost.

We hebben de plannen voor de realisatie van 100% middeldure woningen op 4 gemeentelijke locaties uitgewerkt en werken aan uitleglocaties voor grootschalige woningbouw in Teteringen

(Woonakker) en Bavel (West). Daarnaast richten we onze eigen organisatie goed in voor deze nieuwe opgave.

Investeren in meer woningen betekent ook: investeren in meer groen, buitenruimte en infrastructuur. Daarmee houden we de bereikbaarheid en leefbaarheid van Breda op peil. Met de nota Financiële bijdragen kwaliteitsverbetering fysieke leefomgeving (als vervanger van de nota Bovenwijkse Voorzieningen) zorgen we ervoor dat ook marktpartijen financieel bijdragen aan deze nieuwe ontwikkelingen. Richting de toekomst maken we keuzes over de inzet van ons grondbeleid.

RISICO'S

De ambitie om 6000 woningen in harde plannen te hebben, is haalbaar. We spannen ons samen met de corporaties extra in voor sociale huurwoningen, middeldure woningen en CPO-woningen (collectief particulier opdrachtgeverschap). Dit blijft nodig om projecten daadwerkelijk te realiseren. Ontwikkelingen in de bouw (zoals hogere kosten en stikstof) zetten de planning en de financiële haalbaarheid van projecten onder druk. Zeker voor de sociale en middeldure woningen die we met het nieuwe bestuursakkoord beogen. De risico's voor grondexploitaties staan in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Grote woonprojecten in de stad

Indicator Naam: Harde planvoorraad woningen (Nr. 2204)

Omschrijving: Het aantal woningen in harde planvoorraad

Bron: Afdeling Ruimte   Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
2.877	4.050	3.395	5.000	4.335

Het doel is een structureel hogere woningbouwproductie. Daarvoor is een vergroting van de harde planvoorraad nodig. Deze is groter dan in voorgaande jaren, maar de streefwaarde van 5.000 is nog niet volledig gerealiseerd. Het aantal woningen in harde plannen neemt naar verwachting dit jaar verder toe, gezien het grote aantal woningbouwplannen waarvoor het bestemmingsplan ter inzage ligt.

Indicator Naam: Opleveringen woningen (Nr. 67)

Omschrijving: Gerealiseerde woningbouw (bruto toevoeging)

Bron: Afdeling Ruimte   Meeteenheid: Aantal

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
867	851	971	1.500	1.167

Daarmee is de woningbouw op het hoogste niveau van de afgelopen jaren. Deze toename van de woningbouw willen we verder doorzetten. Dit doen we aan de hand van onze versnellingsagenda wonen: de Bredase Woon- & Bouwagenda. We streven naar een structurele verhoging van de woningbouw naar 1.500 woningen per jaar

Thema Bereikbaar Breda

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

In 2023 hebben we de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid in de gemeente Breda verder verbeterd. Op meerdere plekken in de stad hebben we het wegennet verbeterd om de doorstroming en de verkeersveiligheid voor alle verkeersdeelnemers te verbeteren. Ook hebben we voor meerdere projecten de planfasen afgerond, waardoor die de komende jaren uitgevoerd kunnen worden.

Om de doorstroming van het verkeer verder te verbeteren, hebben we de afstelling van meerdere verkeersregelinstanties geoptimaliseerd. Ook hebben we de binnenstad bereikbaar weten te houden, ondanks de werkzaamheden aan onder meer de Nieuwe Mark. Verder is er meer ruimte

gekomen voor langzaam verkeer, vooral voor fietsers.

Het verminderde aanbod in het openbaar vervoer hebben we weten te keren. Door een actieve lobby richting de NS rijden er weer IC Direct-treinen vanuit Breda. In goed overleg met Arriva gaan ook enkele buslijnen weer vaker rijden.

Parkeren

Auto's en fietsen op de juiste plek parkeren: dat is ons doel. We hebben betaald parkeren ingevoerd in de schil rond de singels. Ook hebben we het nog aantrekkelijker gemaakt om dicht bij de eindbestemming in de garages of op een van de parkeerterreinen te parkeren. We bieden daarnaast goede faciliteiten aan om fietsen te stallen, in de stad, bij evenementen en bij wedstrijden van NAC. Al deze maatregelen dragen eraan bij dat mensen hun vervoermiddel op de juiste plek zetten.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Auto

Voor de verkeersafwikkeling van 't Zoet is een globaal onderzoek gedaan. De eerste conclusies zijn dat de afwikkeling van fase 1 op de bestaande aansluiting bij de Lunetstraat past, maar dat de bestaande route naar de Noordelijke Rondweg (NRW) beschikbaar moet blijven. Als fase 2 van 't Zoet in ontwikkeling komt, moet er een ontsluitingsweg naar de noordelijke aansluiting van de NRW zijn om al het verkeer af te kunnen wikkelen. Voor het Chassékwartier verwerkten we de eerste mobiliteitsinzichten in het ambitiedocument Centrum-Oost.

Om de verkeersveiligheid te verbeteren, hebben we na meldingen van bewoners in diverse straten verkeersremmende maatregelen aangebracht. Verder hebben we attentieverhogende maatregelen (silhouetten) weggezet bij diverse oversteekplaatsen voor fietsers en voetgangers.

We zijn gestart met de uitvoering van het project Marialaan-Allerheiligenweg. Dit project ronden we in 2024 af. Op de Oosterhoutseweg in Teteringen hebben we de afwikkeling en de verkeersveiligheid verbeterd en de hoeveelheid doorgaand verkeer verminderd door middel van nieuwe verkeerslichten en een doseersysteem.

Een mooi voorbeeld van betere verkeersveiligheid en overzichtelijkheid is de herinrichting van het Oranjeplein (verbinding Ginnekenweg over de Zuidelijke Rondweg).

In 2023 besloot het Rijk om 17 wegprojecten on hold te zetten. De beschikbare middelen van het ministerie van I&W bleken nodig om het beheer en onderhoud van het hoofdwegennet te kunnen financieren. Daarnaast speelde nog steeds de stikstofproblematiek, waarvoor in 2023 geen oplossing is gevonden. De verwachting is dat deze oplossing nog de nodige tijd in beslag zal nemen. Twee van de uitgestelde wegprojecten zijn de A58 Galder-Sint Annabosch en de A58 Tilburg-Breda. Uit de impactanalyse van het on hold zetten blijkt dat dit de nodige gevolgen heeft voor de doorstroming op de A58 én op het onderliggende wegennet door Breda. Mede daarom hebben we met het Rijk afspraken gemaakt over het opstellen van een multimodaal mobiliteitspakket voor de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT). De doelen van dit mobiliteitspakket richten zich op:

- het beperken van de impact van het on hold zetten van deze projecten
- het bijdragen aan de ontsluiting van de verstedelijkingslocaties
- het aanjagen van de mobiliteitstransitie

In 2023 hebben we veel werk verzet om dit mobiliteitspakket samen te stellen, intern en met onze SRBT-partners. Naar verwachting leidt dit in het eerste kwartaal van 2024 tot een definitief pakket, waarin ook een oplossing is meegenomen voor een betere ontsluiting op de A16 van het (regionale) verkeer door Prinsenbeek.

Tot slot zijn we in 2023 gestart met een verkeersonderzoek om te bekijken wat de mogelijkheden zijn om het regionale verkeer door Prinsenbeek sowieso te verminderen. De resultaten van dit onderzoek verwachten we in het eerste kwartaal van 2024.

Openbaar vervoer

In 2023 hebben we verder gewerkt aan het ontwikkelen van het (hoogwaardig) openbaar vervoer binnen Breda. Eind 2023 selecteerde de provincie Noord-Brabant Arriva als vervoerder die vanaf 2025 het openbaar vervoer in West-Brabant gaat verzorgen. In deze nieuwe OV-concessie is ook de Bredase inbreng meegenomen. Wij wilden bijvoorbeeld meer aandacht voor de bedrijventerreinen, de bereikbaarheid van de kern Bavel, de instellingen aan de Galderseweg en het verplicht opnemen van halte Breepark. De provincie en Arriva hebben op advies van de gemeente Breda besloten om lijn 115 Breda-Princenhage-Rijsbergen-Zundert te gaan opwaarderen tot HOV-lijn 315.

In 2023 werkten we met onze samenwerkingspartners aan de ontwikkeling van een Bus Rapid Transit-systeem op de as Breda-Gorinchem-Utrecht. Tijdens het BO-MIRT van november 2023 is geconcludeerd dat er nog altijd een breed gedragen ambitie is voor een kwaliteitssprong op deze OV-verbinding, maar dat de uitwerking hiervan ingewikkelder is dan gedacht. We werken in meerdere stappen toe naar een (verdere) kwaliteitsverbetering met als eindresultaat een volwaardig Bus Rapid Transit-systeem richting 2040.

Taxi

In de eerste helft van 2023 evalueerden we de taxiverordening voor de opstapmarkt, samen met de betrokken partijen, waaronder een delegatie van het taxiplatform. Uit deze evaluatie trokken we verschillende conclusies over de inrichting van het stelsel van de opstaptaxi, die de basis vormen voor de nieuw op te zetten taxiverordening die we in 2024 verder uitwerken. Daarnaast voerden we in 2023 een pilot uit met de inzet van taxistewards op stapavonden. Deze stonden op de taxistandplaats aan de Prinsenkade. Deze inzet is goed bevallen en krijgt dan ook een vervolg in 2024.

Langzaam verkeer (vooral de fiets)

Medio 2023 stelde het college het Actieplan Fiets vast. Dit is erop gericht om fietsers in Breda beter te faciliteren. In 2023 werkten we verder binnen verschillende projecten aan voorbereidende werkzaamheden, zoals het opstellen van een voorlopig en definitief ontwerp in participatie met de omgeving. Voorbeelden hiervan zijn:

- de (snel)fietsroute Breda-Tilburg
- de eerste fase van de uitbreiding van de fietsenstalling bij station Breda

Deze voorbereidende werkzaamheden moeten ertoe leiden dat deze projecten in 2024 uitgevoerd worden. Vanwege personele knelpunten zijn er ook (onderzoeks)projecten doorgeschoven naar 2024. Voorbeelden hiervan zijn:

- (het onderzoeken van) de fietsroute Haagse Beemden - Breda-Centrum
- de fietsroute Breda - Oosterhout
- de aanleg van een fietsbrug over de singels

Daarnaast voerden we verschillende kleinere ingrepen uit om het comfort voor fietsers te verhogen. Op verschillende fietspaden zijn de tegels vervangen door asfalt en op diverse plekken in de stad staan extra fietsnietjes en tijdelijke fietsvlonders.

Smart Mobility

In 2023 troffen we de voorbereidingen voor een vergunningstelsel voor deelscooters (en deelfietsen). Naar verwachting vindt de implementatie hiervan medio 2024 plaats.

Diverse marktpartijen hebben in 2023 in totaal zo'n 175 nieuwe laadpalen voor elektrische auto's geplaatst. Daarnaast is er ook bij nieuwbouwlocaties en deels op eigen terrein door diverse marktpartijen extra laadinfrastructuur geplaatst. Ook troffen zij voorbereidingen voor het plaatsen van snelladers bij supermarkten.

We hebben in 2023 alle verkeerslichten op de Oosterhoutseweg in Teteringen vervangen. Hierbij hebben we een nieuw doseersysteem aangelegd, dat bestaat uit verbeterde filemeetpunten in

Teteringen en displays op afstand om de weggebruikers tussen Breda en Oosterhout te adviseren om via de A27 te rijden.

Samen met SmartwayZ en de provincie Noord-Brabant zijn we een pilot gestart voor het toepassen van Fiets Peloton Module (FPM). Dit gebeurt op de locatie De La Reijweg-Hogeschoollaan. In de FPM worden fietsers via slimme camera's waargenomen en dit wordt doorgegeven aan de intelligente verkeerslichten (iVRI's). De software bepaalt op basis van de snelheid van de fietsers en het aantal fietsers of er bij de stopstreep sprake zal zijn van een groep fietsers. Als dat zo is, zorgt de FPM – indien mogelijk – voor tijdig en lang genoeg groen licht, zodat de groep fietsers door kan rijden. De betere doorstroming voor fietsers moet het gebruik van de fiets stimuleren en zo een bijdrage leveren aan maatschappelijke doelen, zoals gezondheid, mobiliteitstransitie en leefbaarheid. De evaluatie van deze pilot vindt plaats in het eerste kwartaal van 2024. Aan de hand van de uitkomsten bekijken we of FPM op meer plaatsen toegepast kan worden.

Op de snelwegen rondom Breda vinden werkzaamheden plaats. Daarom zetten we in samenwerking met de verkeerscentrale van Rijkswaterstaat diverse scenario's in om de verkeersoverlast op de Zuidelijke Rondweg te beperken. Ook ontwikkelen we momenteel scenario's die kunnen worden ingezet als er zich incidenten op het gemeentelijke hoofdwegennet voordoen die een grote regionale impact hebben. Tot slot overlegden we maandelijks met alle regionale partners (Rijkswaterstaat, de provincie Noord-Brabant en gemeenten uit West-Brabant) over wegwerkzaamheden en evenementen die een regionale impact hebben om zo de impact op ons eigen wegennet te minimaliseren.

Parkeren

De parkeermaatregelen uit het bestuursakkoord zijn in 2023 voor een belangrijk deel uitgevoerd:

- De eerste parkeervergunning voor huishoudens zonder eigen parkeergelegenheid én de tweede parkeervergunning voor huishoudens met een eigen parkeergelegenheid zijn sinds 1 januari 2023 gratis.
- Het aantal uren van de bezoekersregeling voor huishoudens is verdubbeld.
- In 2023 hebben we betaald parkeren ingevoerd in het laatste deel van de wijk Linie, in Brabantpark, in Boeimeer en in het Van Sonsbeeckpark. Bij het zwembad, rondom het Brabantplein, op het parkeerterrein van het Graaf Hendrik III-plein en op het parkeerterrein van buurtcentrum De Mokkeboom kost het eerste uur parkeren € 0,10.
- Door een juridische uitspraak is het gratis kwartier en het gratis halfuur parkeren op de inloopstraten omgezet in een lager tarief voor het eerste uur. Voor de duidelijkheid voor parkeerders en de adequate werking van de automaten blijkt dit een positieve ontwikkeling.
- De kortparkeertarieven in de parkeergarages zijn met gemiddeld 6% verlaagd.
- De parkeertarieven zijn ook in 2023 niet geïndexeerd met de loon- en prijsindex van 2,9%.
- DTV heeft een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor een structurele uitbreiding van de fietsparkeercapaciteit. De eerste rapportage was niet volledig en moet nog worden aangevuld en aangepast. Naar verwachting worden de resultaten uiterlijk in het tweede kwartaal van 2024 bestuurlijk teruggekoppeld. Daarnaast is het mobiele stallingsconcept, dat halverwege 2022 is geïntroduceerd, doorontwikkeld en succesvol breder ingezet. Bij verschillende grote evenementen, bij de thuiswedstrijden van NAC én om gedurende het fietsseizoen een adequate oplossing te bieden voor het fietsparkeren op de Ginnekenmarkt. De kosten van deze pop-upstallingen zijn ten laste gebracht van de begroting van het Parkeerbedrijf.
- De gemeenteraad heeft voorstellen aangenomen op het gebied van parkeren, zoals de scholenvergunning, de mogelijkheid om het aantal vergunningen in de binnenstad te kunnen maximaliseren, het laten meewegen van de capaciteit van een bedrijfsparkeerterrein én het kunnen invoeren van een dagtarief in een aantal woongebieden binnen de singels. Bij het vaststellen van de parkeerbelastingverordening in december 2023 heeft de

gemeenteraad ingestemd met het voorstel om de tarieven voor de bedrijvenvergunning, de maatschappelijke én zakelijke zwerfvergunning te verlagen.

RISICO'S

Door de stikstofproblematiek, personeelstekorten in de markt en prijsstijgingen bestaat het risico dat onze bestuurlijke doelstellingen slechts voor een deel kunnen worden gerealiseerd.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Bereikbaar Breda

Indicator Naam: Bereikbare binnenstad (Nr. 68)

Omschrijving: Tevredenheid over bereikbaarheid binnenstad door Bredanaars

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
76	73	72	70	73

De realisatie in 2023 is uitgekomen op 73%. Daarmee is ook in 2023 de streefwaarde (tenminste 70%) gerealiseerd.

Indicator Naam: Duurzaam vervoer (Nr. 69)

Omschrijving: Aandeel verplaatsingen te voet, met de fiets en het OV (Modal split)

Bron: Stadsenquête Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
64	63	66	Doel is een stijgende lijn	62

Het aandeel duurzaam vervoer fluctueert door de jaren heen. Met 62% ligt het aandeel onder de 66% van 2022, maar op vergelijkbaar niveau met 2021 (63%). Ondanks deze jaarlijkse fluctuaties, zien we over de afgelopen 10 jaar een stijgend voortschrijdend gemiddelde. We blijven de trend monitoren. Vanaf komend jaar gebruiken we als databron het landelijke ODin, hierin kunnen we ook terugkijken en is een betrouwbaarder bron die we kunnen vergelijken met de rest van Nederland.

Indicator Naam: Verkeersveiligheid (Nr. 70)

Omschrijving: Rapportcijfer door Bredanaars van verkeersveiligheid eigen buurt

Bron: Buurtenquête Meeteenheid: Score tussen 1 en 10

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
	6		Een zo hoog mogelijk rapportcijfer	6

Het streven is een zo hoog mogelijk rapportcijfer, omdat de gemeente op verkeersveiligheidsgebied altijd streeft naar beter. Opmerking: Het onderzoek van de Buurtenquête vindt alleen in de oneven jaren plaats.

Thema Breda is een duurzame en bestendige stad

WAT HEBBEN WE BEREIKT?

De gemeente Breda heeft hoge ambities wat betreft duurzaamheid en de energietransitie. Breda wil in 2044 geen aardgas meer gebruiken en klimaatneutraal zijn. Het tussendoel in 2030 is 55% CO₂-besparing. De klimaatbegroting hebben we in 2023 vertaald naar het 'Klimaatplan Breda klimaatneutraal in 2044'.

In 2023 hebben we via de gebiedsgerichte en gemeentebrede aanpak aanzienlijk meer inwoners in de stad bereikt die actief aan de slag gingen met de verduurzaming van hun woning en het besparen van energie ten opzichte van voorgaande jaren. Ook hebben we stappen gezet in het verbinden van ondernemers om vraag en aanbod van energie beter op elkaar af te stemmen. Met de extra rijksuitkering voor het klimaat trokken we aanvullend personeel aan om de stad te kunnen ondersteunen in deze transitie. Zo is de gemeente er klaar voor om in 2024 nog verder te versnellen. Netcongestie (transportschaarste) zorgt voor een extra uitdaging bij het bereiken van onze doelen. De explosieve stijging van de

opwek van elektriciteit zorgt voor knelpunten in het netwerk, waardoor grootverbruikers niet meer aangesloten kunnen worden. Andere uitdagingen zijn de nog steeds hoge energieprijzen en het tekort aan personeel (in de energie- en installatiesector) en materialen.

We werken los daarvan nog aan een prognose van de CO₂-uitstoot op basis van de bereikte resultaten.

Recreatie

De recreatievoorzieningen in Breda zijn dit jaar goed gebruikt. De inzet van sfeerbeheer heeft een positieve invloed gehad op het goed verlopen van de warme dagen rond de recreatieplassen. Dit heeft wel tot een overschrijding van de kosten geleid. Daarnaast hebben we met de stadsenquête een stadsbreed onderzoek verricht naar de behoeften van bewoners voor de visie Galderse Meren. Ruim 4000 bewoners hebben meegedaan aan dit onderzoek. Naast de stadsenquête hebben we ook gesprekken gevoerd met een werkgroep en met de provincie Noord-Brabant. Daarbij hebben we gekeken naar de inpassingsmogelijkheid voor een horecavoorziening, met als uitgangspunt een goede balans tussen natuur en recreatie en aandacht voor de ontsluiting. In 2024 wordt de uitwerking daarvan definitief afgerond in de visie op de Galderse Meren.

WAT HEBBEN WE ERVOOR GEDAAN?

Het 'Klimaatplan Breda klimaatneutraal in 2044' is onderverdeeld in 6 thema's. Onderstaande verantwoording is opgebouwd rond deze 6 thema's met een koppeling naar de begrotingsonderwerpen.

Overall kenmerkt 2023 zich door nieuwe extra middelen die de gemeente vanuit het Rijk ontving. Vooral de CDOKE-gelden (ontvangen in mei) vertaalden we direct naar de behoefte aan capaciteit en de inzet van personeel. De werving is opgestart en in 2023 zijn zo'n 25 nieuwe medewerkers gestart binnen de energietransitie. Zij worden deels gefinancierd vanuit deze gelden en deels vanuit onze beleidsmatige afdelingen en bedrijfsvoeringsonderdelen (zoals IT, Financiën en Juridische Zaken). Inmiddels staat er een evenwichtig team, ligt er een duidelijke programmastructuur en voeren we tal van projecten en activiteiten uit om invulling te geven aan de Bredase ambitie.

Energiearchitectuur

- *Netwerkschaarste*
De gemeente krijgt meer regie over het ontwerp van het toekomstige lokale energiesysteem. Transportschaarste op het elektriciteitsnet vormt een belemmering voor de ontwikkeling van bedrijven en andere projecten met een grote elektriciteitsaansluiting. Ook onze opgaven op het gebied van verduurzaming - opwekprojecten met een grote elektriciteitsaansluiting - worden hierdoor gehinderd. We hebben intensief afgestemd met netbeheerders, de provincie en getroffen partijen in de stad. Voor 2023 hebben we vraag en aanbod inzichtelijk gemaakt. Aan de hand daarvan maken we samen met alle betrokkenen strategische keuzes qua prioriteiten en oplossingen. We starten pilotprojecten op om de balans tussen vraag en aanbod te verbeteren, zoals op bedrijventerrein Steenakker.
- *RES (Regionale Energiestrategie)*
In 2023 is een evaluatie van de RES 1.0 opgesteld. De conclusie is dat de RES op koers ligt ten aanzien van de doelstellingen voor de opwek van duurzame energie. We hebben gewerkt aan een geactualiseerde RES (2.0) met alle gemeenten en partijen. In 2024 wordt deze voorgelegd aan de deelnemende gemeenteraden.
- Het project Wind A16 (de bouw van windmolens langs de A16) is gerealiseerd en operationeel. De doelstelling voor de opwek van windenergie is behaald. Het project is in 2023 succesvol afgerond.
- Wat betreft het Amerwarmtenet is de gemeente in gesprek met de betrokken partijen over de urgentie en over ieders rol. De provincie is gevraagd om haar rol in dit dossier te pakken.
- De Energievisie en de bronnenstrategie zijn opnieuw opgestart. Het doel is om het energiesysteem (warmte en elektriciteit) vorm te geven voor de toekomstige stad.

Gebouwde omgeving (woningen)

We hebben gewerkt aan de collectieve aanpak (Wijkenergieplannen) en de individuele stadsbrede aanpak.

- *Wijkenergieplannen*
Naast de 3 Wijkenergieplannen die we in 2022 hebben opgepakt (Wisselaar, Doornbos en Prinsenbeek), volgden er in 2023 nog 2: Biesdonk en Tuinzigt. De Transitievisie Warmte (2022) vormt hiervoor de onderlegger. We stelden gebiedsanalyses op en hadden veel contacten in de wijk en met stakeholders, zoals de woningcorporaties. Dit vormt de basis om de Wijkenergieplannen verder vorm te geven.
- We voerden 2 pilots uit rondom gespikkeld bezit (in totaal 900 woningen). Daarbij verduurzaamt de woningcorporatie haar eigen woningen en ondersteunt de gemeente de eigenwoningbezitters. Deze woningen bevinden zich onder meer in de wijk Wisselaar, die deel uitmaakt van het Wijkenergieplan. De leerpunten hebben we meegenomen in de aanpak van gespikkeld bezit.
- We hebben zo'n 400 subsidieaanvragen vanuit het Volkshuisvestingsfonds succesvol beschikt. Zo'n € 4,1 miljoen subsidie hebben we hiermee besteed aan de verduurzaming van woningen van eigenwoningbezitters in de wijken Doornbos-Linie en Hoge Vucht. Deze woningen kregen minimaal label B of een verbetering van 3 labelstappen. Belangrijke succesfactor hierbij is de persoonlijke benadering, bijvoorbeeld in de vorm van wekelijkse spreekuren in beide wijken. Met deze persoonlijke aanpak heeft Breda zich onderscheiden van andere steden. De verduurzaamde woningen staan in gebieden waar de eerste Wijkenergieplannen worden opgesteld en dragen zo direct bij aan de verduurzamingsdoelstellingen uit de Transitievisie Warmte. Een tweede aanvraag vanuit het Volkshuisvestingsfonds is door het Rijk toegekend, waardoor € 18 miljoen beschikbaar komt (samen met 30% cofinanciering vanuit de gemeente) voor de verduurzaming van de wijk Tuinzigt en een aantal projecten in andere wijken.
- Het Rijk stelde eind 2023 middelen beschikbaar voor het plan van aanpak voor een Bredaas isolatieprogramma. Het doel is om vanaf 2024 het isoleren van woningen te versnellen door particuliere huizenbezitters te ondersteunen. Bijvoorbeeld door collectief in te kopen, informatiecampagnes en extra subsidies. Het totaal beschikbare budget is € 3,5 miljoen.
- Wij hebben het Energiepakket Breda uitgevoerd en verstrekten subsidies aan verenigingen, culturele organisaties, bedrijven en buurtcentra. Ook hebben we hulp geboden bij energiekosten. Bewoners konden daar terecht met vragen over te hoge energiekosten. Daarnaast zetten we vanuit een specifieke uitkering (SPUK) van het Rijk (ruim € 5 miljoen) 10 energiebespaarcoaches in. Zo'n 400 Bredanaars hebben een huisbezoek gekregen van een energiebespaarcoach die hen geholpen heeft met energiebesparende mogelijkheden. Daarnaast zijn er in december energiefixers gestart. Zij adviseren bewoners over kleine energiebesparende ingrepen en brengen die ook direct aan.
- We hebben gewerkt aan een nieuw revoluerend isolatiefonds, waaruit huizenbezitters en kleine ondernemingen een lening kunnen krijgen voor het verduurzamen van hun pand. De afbetaling van de lening vloeit terug in het fonds, waarmee dan weer nieuwe leningen verstrekt kunnen worden. Medio 2024 wordt deze regeling operationeel.
- We hadden veel aandacht voor voorlichting aan bewoners en instellingen. Via een vernieuwde website, via de telefoon, nieuwsbrieven en live via de Greenhopper communiceerden we intensief met Bredanaars. Voor de jeugd organiseerden we de Energyrace. Negen basisscholen namen hieraan deel met bijna 900 uitgevoerde opdrachten. We organiseerden ook een Energiefestival in november. Daarnaast ondersteunden we 7 bewonersinitiatieven, zodat zij een collectief proces kunnen uitvoeren voor het verduurzamen in de buurt.

Werklocaties

- De strategie voor de werklocaties is net als in woongebieden sterk gericht op isoleren en besparen. We verstrekten subsidie vanuit het Energiepakket voor energiebesparende maatregelen. Dit geld is onder andere gebruikt voor ledverlichting, warmtekussens in de

horeca, isolatiemaatregelen en energiescans. Met de scans brachten we in 2023 het verbeterpotentieel in kaart voor 26 bedrijven. Tot en met 2023 voerden we in totaal 121 scans uit.

- De OMWB heeft diverse eigenaren/huurders van kantoren in de gemeente Breda aangeschreven in het kader van de handhaving van de label-C-verplichting.
- We zijn gestart met een plan voor de energietransitie op bedrijventerreinen en kantoorlocaties zodra de nieuwe capaciteit hiervoor beschikbaar was.
- We zijn 2 pilots gestart om het elektriciteitsnet beter te benutten: op Steenakker en in het gebied rond de Frankenthalerstraat. Hierbij onderzoeken we wat de mogelijkheden zijn voor gebiedsgerichte samenwerking in een lokaal energiesysteem.
- Daarnaast zijn we 2 vooronderzoeken gestart naar de energiesystemen voor de nieuwe bedrijventerreinen Steenakker-Noord en Rithmeesterpark.

Duurzame overheid

Voor dit onderwerp verwijzen wij u naar de verantwoording in programma 5.

Duurzame mobiliteit

- In 2023 zijn er in Breda zo'n 175 nieuwe openbare laadpalen bijgekomen. Dit is een flinke toename ten opzichte van voorgaande jaren. Dit hebben we bereikt doordat er meer laadpalen zonder verkeersbesluit zijn geplaatst. Ook sloten we zo'n 10 overeenkomsten af voor de aanleg van snellaadpalen bij supermarkten. In 2024 worden deze palen geplaatst.
- Op het gebied van deelmobiliteit hebben we het vergunningstelsel voor deelscooters en -fietsen uitgebreid. Doel is om dit vergunningstelsel in 2024 in te voeren. Daarnaast stimuleerden we het aanbod van deelauto's in ontwikkelprojecten, bijvoorbeeld via de nota Parkeernormen. Ook stelden we deelauto's die bestemd zijn voor medewerkers van gemeente Breda beschikbaar voor bewoners.
- Verder onderzochten we welke maatregelen we moeten nemen om de Bredase mobiliteit verder te verduurzamen. De resultaten hiervan worden in de eerste helft van 2024 met de raad gedeeld.

Circulaire economie

Voor dit onderwerp verwijzen wij u naar de verantwoording in programma 4.

Natuurnetwerk

In 2023 hebben we veel energie gestoken in de opgaven vanuit het Natuurnetwerk Nederland (NNN), ecologische verbindingzones (EVZ), faunavoorzieningen en nieuw bos:

- We hebben de inrichting afgerond van de natuurgebieden EVZ Boomkikker (Bavel), EVZ Krabbebossen (1 ha) en weidevogelgebied Lage Vuchtpolder (42 ha).
- De inrichting van de Landgoederenzone Haagse Beemden-Zuid is vertraagd doordat een zorgvuldige beantwoording van zienswijzen op het bestemmingsplan tijd en capaciteit vraagt.
- We hielden de planontwikkeling voor de Landgoederenzone Haagse Beemden-Noord aan vanwege het voorlopig wegvallen van subsidie voor de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant (NNB).
- We hebben de planontwikkeling afgerond voor het Levensbos (10 ha) en kregen de benodigde vergunningen.
- We kochten 9 hectare grond aan voor de aanleg van een nieuw bos, onder andere aan de Marellenweg.

- We kregen een Europese Interreg-subsidie voor de realisatie van de EVZ singels in 2025-2026.
- We hebben de eerste fase afgerond van het doortrekken van de Nieuwe Mark. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de vergroening van Breda.
- De aanvraag voor de status National Park City is in concept gereed en wordt begin 2024 formeel ingediend in Londen door de community Stad in een Park. Vanuit Londen is er laat gereageerd op de conceptaanvraag, waardoor hierin vertraging is opgetreden. De community heeft diverse activiteiten georganiseerd om bewoners actief te betrekken bij de vergroening van hun eigen tuin en/of omgeving.

Verwezen wordt ook naar de **Beleidsdoelen droogte, hitte, wateroverlast** in het **programma Basis op orde**. De nog vast te stellen Kaderrichtlijn Water heeft gevolgen voor onder andere natuurontwikkeling, stedelijke ontwikkeling en waterrecreatie.

Natuur- en duurzaamheidseducatie, boerderij Wolfslaar, kinderboerderijen en dierenweides

- Ruim 180.000 bezoekers hebben in 2023 boerderij Wolfslaar bezocht, omdat het een natuurlijke kind- en diervriendelijke plek is. Daarnaast waren er ook circa 50 speciale activiteiten waar een breed publiek op af is gekomen.
- We hebben in 2023 veel geïnvesteerd in het verder bestendigen van het plan Parkboerderijen, gekoppeld aan Stad in een Park, Verbeter Breda en het dierenwelzijnsbeleid.
- De kennis en ervaring van het team van boerderij Wolfslaar is ingezet voor de professionalisering van alle dierenweides - en dan vooral Parkhoeve Noord en Kinderboerderij De Sik. Voor hen is een themabijeenkomst over dierenwelzijn georganiseerd en samen met Mooi Werk Breda zijn gezamenlijke uitgangspunten geformuleerd waar de kinderboerderijen en dierenweides voor staan.
- Op het gebied van natuur- en duurzaamheidseducatie (NDE) zijn veel gesprekken gevoerd met afdelingen binnen de gemeente en externe partners over wat NDE kan betekenen in het gemeentelijk beleid én in het curriculum van scholen of in naschoolse programma's.
- De gemeente Breda won in 2023 de Gouden Wortel voor haar inzet om zo veel mogelijk scholen toegang te geven tot een voedselbosje of moestuinieren. Dit is een landelijke prijs die wordt uitgereikt door de Alliantie Schooltuinen en Jong leren eten.
- Ook het begeleiden van Eco-schools is een vast onderdeel geworden van onze inzet vanuit NDE.

Recreatie

In 2024 verbeteren we de voorzieningen (zoals de toiletten) bij de Galderse Meren. Het onderzoek naar een nieuwe recreatieplas heeft dit jaar geen duidelijkheid opgeleverd.

Van Afval Naar Grondstof

Voor dit onderwerp verwijzen wij u naar de verantwoording in programma 4.

Omgevingsvisie

Vanaf 2024 gaan we het omgevingsplan nader invullen. De digitale kaarten, bijvoorbeeld voor de thema's geluid en externe veiligheid, zijn onderdeel van de aanpassingen en worden op een later moment in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) opgenomen.

TenneT/verkabeling 150 kV-leidingen

De hoogspanningsleiding door de Haagse Beemden is door TenneT ondergronds aangelegd. De aansluiting en het verwijderen van de masten gebeurt medio 2024. Met het tracé door de wijk Wisselaar is al een begin gemaakt. Dit moet eind 2024 afgerond zijn. TenneT en de gemeente moeten aanvullende afspraken maken over de schade die de aannemer heeft veroorzaakt op de Middenweg.

Duurzaamheidsthema's

In 2023 hebben we onze personele capaciteit op orde gebracht voor wat betreft de onderwerpen lucht, geluid, geur, bodem, externe veiligheid, biodiversiteit en gezondheid. Hierdoor lukt het ons steeds beter om tijdig te adviseren bij woningbouwplannen. Dit komt het woonklimaat ten goede, waardoor inwoners van Breda op een gezonde manier kunnen wonen in onze stad.

Stikstofdossier

Voor een Bredase aanpak is het belangrijk om de kaders te kennen die vanuit het Brabantse Programma Landelijke Gebied (BPLG) aan het gebied worden meegegeven. Op die manier kunnen we als overheid eenduidig communiceren met de betrokken partijen, zoals agrariërs. Door de impasse die is ontstaan na de provinciale en vervolgens landelijke verkiezingen waren deze kaders in 2023 nog niet helder genoeg om hier gemeentelijk beleid op te maken.

Vanuit de gebiedsgerichte aanpak (GGA) is gereageerd op de natuurdoelanalyse die in februari is gepresenteerd. Ook is onderzoek gedaan naar de belastbaarheid van het Natura 2000-gebied Ulvenhoutse Bos door recreatie en de manier waarop hier met de zonerings mee om kan worden gegaan. Met diverse partijen rondom het Ulvenhoutse Bos worden door de provincie of de gemeente gesprekken gevoerd met als doel de depositie op het Ulvenhoutse Bos terug te dringen. Ruimtelijke ontwikkelingen hebben nog steeds te maken met een vergunningenstop in Brabant. Voor het project Woonakkers is hierbij een oplossing gevonden door intern te salderen.

RISICO'S

Door de Omgevingswet en de nieuwe manier van werken bestaat de kans dat de benodigde aanpassingen van het milieubeleid voor het Omgevingsplan niet tijdig gereed zijn. Hierdoor kan het omgevingsplan of een gedeelte daarvan sneuvelen in juridische procedures. Ook kunnen er schadeclaims worden ingediend.

INDICATOREN

Thema-indicatoren Breda is een duurzame en bestendige stad

Indicator Naam: Energie en klimaat (Nr. 71)

Omschrijving: Klimaatneutraal in 2044, uitstoot CO2 in kiloton per jaar

Bron: CO2 monitor Milieu en Mobiliteit   Meeteenheid: Kton

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
641	656	582	592 Kton CO2	

De energetische CO2 realisatiecijfers zijn ongeveer 14 maanden na afloop van het kalenderjaar beschikbaar. De meest recente cijfers op dit moment zijn van 2022. Het doel voor 2022 was maximaal 620 kiloton CO2 uitstoot. Gehaald is 582 kiloton. We lopen dus (in 2022) op schema, mede door de gestegen energieprijzen in relatie tot de oorlog in Oekraïne. De daling van energieverbruik is in 2023 ook doorgezet volgens het CBS.

Indicator Naam: Fijnstof (Nr. 72)

Omschrijving: Aantal dagen per jaar dat concentratie PM10 meer is dan 50 µg/m3.

Bron: RIVM-maatstation Breda   Meeteenheid: Aantal dagen

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
1	2		Maximaal het gemiddelde niveau van de afgelopen 3 jaar	

De meest recente cijfers op dit moment zijn die van 2022. Het doel voor 2022 was maximaal het niveau van de afgelopen drie jaar. Het gemiddelde over 2019 t/m 2021 bedraagt 2,5 dagen. Daarmee is de streefwaarde behaald. Overigens is de wettelijke norm maximaal 35 dagen per jaar overschrijden van 50 µg/m3 PM10 (fijnstof).

Productindicatoren Product Milieubeheer

Indicator Naam: Hernieuwbare elektriciteit (Nr. 73)

Omschrijving: Aandeel hernieuwbare elektriciteit van totale energie

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl BBV   Meeteenheid: %

Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023
10,7	15,2			

Op dit moment (eind januari 2024) is de realisatie over 2023 en 2022 nog niet beschikbaar. Wél is inmiddels de realisatie 2021 beschikbaar gesteld op wsjg.nl: 15,2%.

DE KOSTEN VAN DIT PROGRAMMA

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023	Afwijking 2023
Lasten				
Wonen in Breda	5.683	4.372	4.677	-305
Verdeling beschikbare ruimte	5.211	5.169	6.204	-1.036
Grote woonprojecten in de stad	20.370	8.547	13.550	-5.003
Bereikbaar Breda	15.935	15.850	17.071	-1.221
Breda is een duurzame en bestendige stad	15.299	24.068	13.176	10.893
Reserve Klimaatfonds	290	290	290	0
Reserve bovenwijkse voorzieningen	254	1.860	1.860	0
Algemene reserve programma 3	0	0	0	0
Exploitatiereserve programma 3	0	400	400	0
Investeringsreserve programma 3	0	391	391	0
Totaal Lasten	63.042	60.947	57.619	3.328
Baten				
Wonen in Breda	29	29	1.223	-1.194
Verdeling beschikbare ruimte	2.251	3.714	4.474	-760
Grote woonprojecten in de stad	19.883	4.432	8.848	-4.416
Bereikbaar Breda	14.275	14.514	17.470	-2.956
Breda is een duurzame en bestendige stad	7.191	10.740	4.968	5.772
Reserve Bodemfonds	537	537	465	72
Reserve Klimaatfonds	162	450	44	406

Exploitatie	Primaire begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023	Afwijking 2023
Reserve Versnellingsopgave Wonen	4.090	6.132	4.415	1.717
Reserve bovenwijkse voorzieningen	40	79	75	4
Algemene reserve programma 3	1.300	5.041	1.817	3.224
Exploitatiereserve programma 3	2.646	3.840	1.859	1.982
Investeringsreserve programma 3	0	0	0	0
Totaal Baten	52.405	49.507	45.656	3.851
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	10.637	11.440	11.963	-522

FINANCIËLE TOELICHTING OP DIT PROGRAMMA

De afwijking ten opzichte van de begroting is € 0,5 miljoen. Hieronder geven we per thema een nadere toelichting.

Wonen in Breda (resultaat: € 0,9 miljoen)

Het resultaat voor wonen bedraagt € 0,9 miljoen (voor de mutatiesreserves). Dit bedrag staat tegenover een onttrekking uit de reserve voor de versnellingsopgave wonen die € 1,5 miljoen lager was dan begroot. Deze lagere onttrekking wordt veroorzaakt doordat de locatie gebonden impulsen nog niet volledig zijn besteed en doorgeschoven worden naar 2024. Het resultaat na de mutatiesreserves van € -0,6 miljoen is te verklaren door de overige uitgaven binnen het product wonen. Er is € 0,2 miljoen meer uitgegeven aan het onderdeel tijdelijk wonen vanwege aanvullend onderzoek (externe kosten) en een langere doorlooptijd van de haalbaarheidsstudies. De rest van de overschrijding (€ 0,4 miljoen) is te wijten aan hogere advieskosten voor het product wonen.

Verdeling beschikbare ruimte (resultaat: €-0,3 miljoen)

Ruimtelijke ordening

Het saldo van Ruimtelijke Ordening bedraagt € -0,4 miljoen. Bij het vaststellen van geactualiseerde gebiedsgerichte bestemmingsplannen rond 2012 zijn een aantal onbenutte bouwtitels wegbestemd. Na een langdurige juridische procedure is planschade toegekend aan een grondeigenaar waarvan een bouwtitel is komen te vervallen. We verwachten mede vanwege de langere looptijd van de juridische procedure een resultaat van € -0,4 miljoen.

Stedelijke planning en programmering (resultaat: € 0,1 miljoen)

Het resultaat van € 0,1 miljoen wordt veroorzaakt door hogere opbrengsten uit rendabele projecten.

Grote woonprojecten in de stad (resultaat: € -0,6 miljoen)

Grondexploitatie ten behoeve van de woningbouw

Het totale resultaat van dit thema bedraagt € -0,6 miljoen. Dit bedrag is opgebouwd uit een resultaat voor de grondexploitaties (€ 0) en een resultaat voor panden en gronden (€ -0,6 miljoen).

Grondexploitaties (resultaat: € 0)

Voor de grondexploitaties wonen bedroeg het resultaat nihil. Voor de jaarrekening werden de grondexploitaties geactualiseerd, wat leidde tot een resultaat van € -2,2 miljoen. Dit kwam vooral door het treffen van een extra voorziening voor grondexploitaties wonen met een negatief resultaat op eindwaarde. Bij de begroting 2023 was op basis van het bestuursakkoord een positief resultaat ingeboekt van € 1,2 miljoen, dat niet kon worden gerealiseerd. Op basis van raadsbesluiten werd een totaalbedrag

van € 3,3 miljoen begroot om de financiële effecten van 3 grondexploitaties vanuit het woonbeleid af te dekken vanuit de reserve versnellingsopgave wonen. Deze onttrekking is verantwoord onder de (mutaties) van de reserve.

Panden en gronden (resultaat: € -0,6 miljoen)

Voor de panden en gronden bestaat het resultaat vooral uit de verkoop van grond (€ 0,9 miljoen), hogere pachtopbrengsten (€ 0,3 miljoen), lagere onderhoudskosten (€ 0,3 miljoen) en hogere verhuuropbrengsten (€ 0,1 miljoen). Aan de andere kant hebben we extra kosten gemaakt voor de sloop van Hoeveneind 62, de bestrijding van de Japanse duizendknoop en afwaardering grond. Daarnaast heeft er storting plaats gevonden in de voorziening Duurzame Waardevermindering (€2,1 miljoen).

Bereikbaar Breda (resultaat: € 1,7 miljoen)

Mobiliteit

Het resultaat is € -0,27 miljoen. Dit bedrag is onder meer tot stand gekomen door de volgende overschrijdingen:

1. Voorziening VRI (verkeerslichten)
Op de voorziening van de VRI is een tekort ontstaan van € 0,175 miljoen doordat de uitvoeringskosten de afgelopen jaren hoger zijn geworden door een hogere indexering. Die mag conform het raamcontract het indexeringspercentage van het CBS gebruiken. Dat lag de afgelopen jaren hoger dan het algemene indexeringspercentage dat de gemeente Breda hanteert (6% tot 8% in plaats van 2% tot 3%). Daarnaast is gebleken dat de aannemer door personele problemen niet alle kosten over 2022 had gefactureerd. Daardoor is een verkeerde prognose ontstaan van de beschikbare middelen voor 2023. Deze verkeerde prognose heeft ertoe geleid dat er extra kosten zijn gemaakt bij de renovatie van de verkeerslichten op de Oosterhoutseweg om het doseersysteem (tegengaan van doorgaand verkeer) goed te laten functioneren.
2. Bijdrage Brabantstad:
  - De provincie heeft de bijdragen van € 0,05 miljoen per jaar (€ 0,15 miljoen in totaal) voor de jaren 2020 tot en met 2022 pas in 2023 gefactureerd.
  - We moesten onvoorziene kosten maken (€ 0,125) voor het opstellen van een Multimodaal Mobiliteitspakket binnen het samenwerkingsverband van de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT). Dit was nodig als reactie op de stikstofproblematiek en het uitblijven van maatregelen vanuit het Rijk tegen de congestie op de A58.

Parkeren

Het resultaat is € 2 miljoen en bestaat uit hogere uitgaven (€ 0,929) en hogere inkomsten (€ 2,9 miljoen).

Het afgelopen jaar was gunstig voor de omzet van het Parkeerbedrijf met een resultaat dat € 2.003.000 hoger was dan begroot. Aan het autoparkeren te merken, draait de binnenstad weer op volle strekte. De inkomsten van de parkeergarages en het kortparkeren op straat zijn weer terug op het niveau van voor corona. Toch zien we verschillen. Door de werkzaamheden aan de Nieuwe Mark en de slechte bereikbaarheid van de Markendaalseweg blijven de resultaten van parkeergarage De Barones achter. De andere gemeentelijke garages laten een omzetsijging zien. Ook het aantal abonnementen in de garages en de inkomsten uit de e-laad zijn hoger dan begroot.

Voor het fietsparkeren en de rondvaarten zien we een stijging van de inkomsten en een stijging van de kosten. De omzetsijging zit vooral in het succes van het rondvaartbedrijf De Nieuwe Mark en het groeiende percentage mensen dat zijn fiets komt halen uit het depot.

Net als voorgaande jaren zien we een negatief resultaat op de personeelskosten. Dit komt door een andere bekostigingssystematiek na de vervlechting met het voormalige ATEA (de SW-subsidie wordt elders geboekt) en door de groei van de evenementenstallingen en de bijkomende kosten daarvan (materialen, transport, flexibele schil).

Een deel van de kosten is eenmalig en hangt samen met de verhuizing, de camerabeveiliging en de inrichting van het nieuwe depot en de bedrijfsruimte. Daarnaast zijn er investeringen gedaan voor de rondvaart en de kassaboot vanwege de gastvrijheid, de uitstraling en het kunnen opladen van de elektrische boten.

Breda is een duurzame en bestendige stad (resultaat: € -0,6 miljoen)

Milieubeheer (resultaat: € -0,1 miljoen)

Volkshuisvestingsfonds (VHF): het aantal subsidieaanvragen VHF is hoger dan verwacht, maar lager dan het maximale bedrag per inwoner. Op de oorspronkelijk cofinanciering van € 1,7 miljoen hebben we een resultaat van € 0,4 miljoen. Dit resultaat is voor € 0,2 miljoen budgetneutraal vanwege de mutatie in de algemene en exploitatiereserve. Het overall resultaat is € 0,2 miljoen. We stellen voor om dit bedrag over te hevelen naar 2024.

Voor het energiepakket is een lagere onttrekking uit de algemene reserve gedaan van € 3,16 miljoen. Dit heeft te maken met het onderbrengen van de klusbus bij Sisa energiearmoede en lagere onvoorziene kosten. Dit heeft geen effect op het jaarrekeningresultaat. Het resultaat is budgetneutraal.

Bij de overige milieuthema's is een tekort ontstaan van € 0,3 miljoen vanwege te veel ontvangen subsidie.

De onttrekking van €1,8 miljoen voor de geluidsmaatregelen van de HSL was budgetneutraal, terwijl de SPUK-subsidies voor Energiearmoede, Uitvoeringsmiddelen Klimaat, VHF en PFAS/Lood voor een bedrag van €6,25 miljoen zijn doorgeschoven naar 2024 en later.

Natuur- en milieueducatie (resultaat: € -0,027 miljoen)

2023 was voor boerderij Wolfslaar in financieel opzicht een relatief positief jaar. Bijna 180.000 fysieke en zo'n 45.000 digitale bezoekers hebben de boerderij bezocht, deelgenomen aan een van de circa 50 publieksgerichte activiteiten of gewoon genoten van het terrein, de dieren en iets lekkers in het Tuinhuis. Zowel het Tuinhuis van Charlotte (€ 33.000) als de winkel (€ 10.000) laten positieve cijfers zien. Die zijn zelfs zo positief, dat ze grotendeels opwegen tegen de niet begrote en niet vermijdbare extra uitgaven vanwege de vogelgriep, extra dierenartskosten, een nieuw paard, onvoorziene extra schoonmaakkosten én een langdurige fulltime vervanging bij ziekte. We sluiten het jaar af met een bescheiden negatief resultaat van € -27.000.

Openbaar groen en (openlucht)recreatie (resultaat: € -0,3 miljoen)

Er is fors meer inzet nodig geweest voor het reguleren van de bezoekersstromen, de verkeersregeling, de schoonmaak en de beveiliging bij de Galderse Meren.

Biodiversiteit (resultaat: € -0,2 miljoen)

Dit resultaat wordt verzaakt door een hogere bijdrage aan de dierenopvang en een hogere inzet van personeel voor het beleid op het gebied van stikstof, dierenwelzijn en Groen en Water.

INVESTERINGEN

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Beschikbare investeringen	Verwachte uitgaven 2023	Werkelijke uitgaven tm 2023	Onderuitnutting uitgaven 2023	Vrijval 2023	Nog beschikbaar eind 2023
Duurzaam wonen in Breda						
Overige stedelijke ontwikkelingen	3.988	2.035	793	1.242		3.195
Wonen	2.107	1.987	1.987			120
Aankoopprogramma strategische gronden	2.136	2.069	1.449	620		687
Hoogspanningsverbinding	2.630	1.850	1.082	768		1.548
Verkeersveiligheid	225	225		225		225
Mobiliteit instandhouding bestaand netwerk	9.430	5.216	3.375	1.841		6.055
Mobiliteit Schaalsprong fiets: snelfietsroute	705	487	238	249		467

Mobiliteit Schaalsprong OV: spoor en bus	99	82	57	25		42
Mobiliteitsdeal Verbeter Breda (w.o. Noordelijke rondweg)	2.396		3	-3		2.393
Meerjarenperspectief infrafonds	425	425		425		425
Parkeren	218	217	114	103		104
Van Gogh Nationaal Park	375	375		375		375
Groen en water	4.191	2.565	1.559	1.006	42	2.590
Landschapsverbetering Singelstructuur	400	400		400		400
Wijkenergieplannen		250		250		
Recreatieve voorzieningen	1.653	878	112	766	310	1.231
Milieubeheer	13	13	6	7	7	0
Totaal	30.991	19.074	10.775	8.299	359	19.857

Wonen

Het krediet is bedoeld om starters-, blijvers- en verzilvereningen te verstrekken. Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn) voert deze regelingen uit. De gelden worden in tranches ter beschikking gesteld aan SVn. In 2023 is dit bedrag volledig benut.

Mobiliteit

Door een tijdelijke onderbezetting heeft het afronden van de planfase van meerdere projecten langer geduurd dan voorzien. Hierdoor zijn niet alle projecten volgens de planning in uitvoering gegaan. Deze worden nu in 2024 uitgevoerd. Het betreft onder andere de kruising Marialaan-Keermanslaan (eind 2023 gestart), de Graaf Hendrik III-laan, de rotonde Heksenwiellaan-Emerparklaan en de snelfietsroute St. Ignatiusstraat. Deze grote projecten zijn gezamenlijk goed voor € 5 miljoen. Daarnaast is er voor de reconstructie van de Markendaalseweg nog € 1,8 miljoen gevoteerd. De uitvoering hiervan vindt pas plaats na de realisatie van de Nieuwe Mark.

Mobiliteitsdeal Verbeter Breda (waaronder de Noordelijke Rondweg)

In het samenwerkingsverband van de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT) werkten we aan het opstellen van een multimodaal mobiliteitspakket (MMMP). Dit is een belangrijke onderlegger voor afspraken tussen het Rijk, de provincie Noord-Brabant en de SRBT. De aanpak van de Noordelijke Rondweg is hier integraal onderdeel van gemaakt. Als volgende stap gaat het haalbaarheidsonderzoek van de Visie Noordelijke Rondweg in 2024 van start.

Parkeren

Het restant van het krediet wordt in 2024 verder ingezet voor de uitbreiding van het vergunningengebied. De invoering duurde langer dan verwacht.

Van Gogh Nationaal Park

Het bedrag wordt in 2024 opgehoogd met geld uit het Bestuursakkoord. Het gevoteerde budget van 2023 (€ 370.000) is overgeheveld naar 2024 en 2025. Dit bedrag wordt ingezet voor het opstellen van een landschapsbiografie, een inventarisatie van de landschapselementen, de aanleg van nieuwe landschapselementen, een analyse van de groenblauwe dooradering en de ontwikkeling van nieuwe recreatieve en landschappelijke verbindingen.

Groen en water

Diverse projecten zijn afgerond en enkele projecten lopen nog door in 2024.

Hoogspanningsverbinding

De substantiële kosten voor dit project worden in 2025 gemaakt. De planning is om het project ook in 2025 af te ronden.

Aankoopprogramma strategische gronden

Dit revolverende fonds wordt ingezet voor de aankoop van strategische gronden op het moment dat zich een geschikte gelegenheid voordoet.

Overige stedelijke ontwikkelingen

Amphia

Met Stichting Amphia sloten wij een anterieure overeenkomst. Voor de grote structurele aanpassingen heeft de gemeenteraad een krediet beschikbaar gesteld. De werkzaamheden hebben we in eerdere jaren afgerond, behalve enkele kleinere aanpassingen rondom de Hogeschoollaan. De aanbesteding heeft vertraging opgelopen en de werkzaamheden worden in 2024 verricht.

Tuinen van Genta

Het proces van planvorming heeft vertraging opgelopen en de middelen worden in 2024 besteed. Het krediet is bedoeld voor de herinrichting van de Teteringsedijk. De werkzaamheden worden afgestemd op de vorderingen in het project Tuinen van Genta.

FSO overige projecten

De middelen van 2023 voor de verenigingsloods Slotlaan worden doorgeschoven naar 2024.

RESERVES

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Stand 1-1-2023	Bedrag mutaties 2023	Stand 31-12-2023
Bodemfonds	3.630	-465	3.165
Klimaatfonds	1.208	246	1.455
Versnellingsopgave Wonen	9.977	-4.415	5.563
Reserve bovenwijkse voorzieningen	0	1.785	1.785
Reserve Toekomst bestendig wonen	1.000	0	1.000
Algemene reserve programma 3	11.627	-1.817	9.810
Exploitatiereserve programma 3	3.861	-986	2.875
Investeringsreserve programma 3	524	591	1.115
Totaal	31.828	-5.059	26.768

Reserve Bodemfonds

Doel:

De ontwikkelingen in de stad zijn onzeker. Onze inzet is maatwerk en ieder jaar anders. Met een bodemreserve vangen we pieken en dalen in de uitgaven op. De reserve vullen we met het resultaat op Bodem.

Toelichting:

De begrote onttrekking van € 536.000 was niet volledig nodig. Er resteerde € 71.000.

Reserve Klimaatfonds

Doel:

Jaarlijks maken we het Uitvoeringsprogramma Klimaat, dat onderdeel is van de gemeentelijke begroting. De inkomsten en uitgaven uit de reserve Klimaatfonds houden we bij in een register. Het college voert jaarlijks een evaluatie uit en stelt het uitvoeringsprogramma vast. Dit gaat ter kennisname naar de raadscommissie, inclusief de evaluatie.

Toelichting:

De reserve Klimaatfonds bestaat uit bijdragen door gemeentelijke samenwerking in het project windmolens Hazeldonk. Hieruit ontvingen we eenmalig € 225.000 in 2014, waarvan € 75.000 voor bedrijvenvereniging LCHM (Logistic Center Hazeldonk-Meer). We krijgen 20 jaar lang jaarlijks

(geïndexeerd) € 247.500, waarvan € 43.500 voor het Grondbedrijf. De begrote onttrekking van € 0,4 miljoen in 2023 was niet nodig, omdat dit bedrag in de exploitatie resteerde.

Reserve Versnellingsopgave Wonen

Doel:

Bij het coalitieakkoord zijn middelen beschikbaar gesteld voor de Versnellingsopgave Wonen, die worden gedekt vanuit winstnemingen van grondexploitaties. Doel van de bestemmingsreserve is geld beschikbaar te houden voor de Versnellingsopgave Wonen. De winstnemingen storten we in de reserve, de uitgaven voor de versnellingsopgave halen we uit de reserve.

Toelichting:

We hebben € 1,5 miljoen niet onttrokken, omdat we de locatiegebonden impulsen nog niet helemaal hebben uitgegeven. Dit doen we in 2024.

Reserve bovenwijkse voorzieningen

Doel:

Met deze reserve dekken we een deel van de kosten voor bovenwijkse voorzieningen af. De inkomsten van de bestemmingsreserve zijn exploitatiebijdragen vanuit nieuwbouwplannen. Die zijn afkomstig van private ontwikkelaars (en overeengekomen in een anterieure overeenkomst) of van gemeentelijke grondexploitaties. De onttrekkingen bestaan uit af te dekken kosten voor bovenwijkse voorzieningen van een aantal projecten, zoals die zijn genoemd in de nota, en de jaarlijkse ambtelijke kosten voor het beheer van de reserve.

Toelichting:

De reserve is ingesteld op basis van het raadsbesluit in 2020.

Reserve Toekomst bestendig wonen

Deze regeling brengt € 1 miljoen kapitaallasten met zich mee. De reserve is bestemd om deze kapitaallasten af te dekken. In 2021 is € 1 miljoen gedoteerd aan de reserve.

Algemene reserve programma 3

In 2023 vindt een eerste uitrol plaats van het VHF. Hiervoor is in 2023 € 1,2 miljoen onttrokken uit de reserve.

Exploitatiereserve programma 3

Deze mutatie betreft de geplande onttrekking voor geluidsmaatregelen langs de HSL.

VOORZIENINGEN

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Stand 1-1-2023	Bedrag mutaties 2023	Stand 31-12-2023
Onderhoud parkeerbedrijf	4.897	658	5.555
Planmatig onderhoud Vastgoedontwikkeling	4.375	-138	4.238
Voorziening verkeersregelinstallaties	244	-244	0
Vrz van derden verkregen middelen (progr 3)	535	3	537
Totaal	10.051	279	10.330

Voorziening onderhoud gebouwen Parkeerbedrijf

Doel:

De voorziening is voor het egaliseren van de meerjarige onderhoudskosten voor de parkeergarages van het Parkeerbedrijf.

Toelichting:

De bijdragen verhogen we volgens de bouwkostenindex (structureel).

Planmatig onderhoud vastgoedontwikkeling

De voorziening is voor de onderhoudskosten voor strategisch aangekochte panden. Op korte

termijn is onderhoud nodig, maar ontbreekt voor deze panden een echt vast voornemen voor ontwikkeling. De basis voor de bijdrage is een meerjarenonderhoudsplanning waarvan de doorberekening loopt tot en met 2032. De voorziening is toereikend om het geplande onderhoud tot en met 2032 uit te kunnen voeren. Een dotatie is vanaf 2022 daarom niet meer nodig.

Voorziening verkeersregelinstallaties

Doel:

Hiermee houden we de verkeersregelinstallaties verantwoord en doelmatig goed. Uitgangspunten zijn:

- geen veiligheidsrisico's voor de gebruiker
- geen hinder bij gebruik
- zo min mogelijk kapitaalvernietiging

Toelichting:

Een jaarlijkse bijdrage van € 900.000 aan het onderhoud van de verkeersregelinstallaties is voldoende om de bestaande installaties op een goed niveau te houden.

BELEIDSSTUKKEN

Achterliggende documenten bij dit programma

Naam document	Soort document	Jaar
Grondprijzen Breda 2020	Kaderstellend	2020
Gebiedsperspectief Havenkwartier	Kaderstellend	2017
Gebiedsvisie Binnenstad	Kaderstellend	2014
Nota Grondbeleid 2014	Kaderstellend	2014
Aanvullend beleidskader grondbeleid	Kaderstellend	2020
Ontwikkel- en realisatiestrategie Via Breda	Kaderstellend	2015
Ruimtelijke visie voor de Gasthuisvelden	Kaderstellend	2016

Structuurvisie Bedrijventerreinen Breda 2020	Kaderstellend	2008
Omgevingsvisie Breda 2040	Kaderstellend	2021
Structuurvisies Doornbos en Linie	Kaderstellend	2012
Welstandsnota	Kaderstellend	2004
Erfgoedverordening	Kaderstellend	2011
Beleidsregels voor het afwijken van een bestemmingsplan	Kaderstellend	2015
Verordening bedrijveninvesteringszone Breda-Oost 2017 (financieel/fysiek)	Kaderstellend	2015
Vigerende bestemmingsplannen (alle)	Kaderstellend	2019
Participatieleidraad bij ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving	Kaderstellend	2019
Coördinatieverordening gemeente Breda	Kaderstellend	2019
Besluit tot het aanwijzen van categorieën gevallen waarin een verklaring van geen bedenkingen niet is vereist	Kaderstellend	2019
Woonvisie Breda: wonen in een dynamische stad	Kaderstellend	2013
Aanvulling op de Woonvisie 2013	Kaderstellend	2016
Verordening doelgroepen sociale woningbouw en middenhuur Breda	Kaderstellend	2019
Aanpak kamerverhuur	Kaderstellend	2014

Arbeidsmigranten afsprakenkader	Kaderstellend	2021
Actieplan studentenhuisvesting	Kaderstellend	2016
Alliantie Breda 2019-2023: afspraken over wonen in Breda	Kaderstellend	2019
Gebiedsprofielen Wonen en perspectief wonen	Kaderstellend	2019
Gebiedsprofielen: beschrijving Wonen en Zorg	Kaderstellend	2019
CPO Beleid Gemeente Breda 2020	Kaderstellend	2020
Bestedingsplan Impuls voor de woonagenda	Kaderstellend	2019
Beleidsregel Bezoekersregeling type straat en type garage 2017	Kaderstellend	2017
Nota parkeer en stallingsbeleid Breda (2004, herijking 2013)	Kaderstellend	2004
Duurzaamheidsvisie Breda 2030	Kaderstellend	2016
Actsheets onderdeel van de duurzaamheidsvisie Breda 2030	Kaderstellend	2016
Actualisatie duurzaamheidsthema's	Kaderstellend	2021
Bodembeheernota en bodemkwaliteitskaart vaststellen hergebruik grond	Kaderstellend	2017
Bodemmasterplan Breda 2030 Een basis voor duurzame ontwikkeling	Kaderstellend	2017
Impuls ruimtelijk adaptie Breda	Kaderstellend	2016

Stedelijk waterplan 2019-2023; Breda water bewust	Kaderstellend	2019
Groenkompas	Kaderstellend	2021
Geluidskaarten Omgevingslawaaai	Kaderstellend	2017
Actieplan geluid	Kaderstellend	2020
Klimaatnota 'Steek positieve energie in het klimaat'	Kaderstellend	2008
Verordening geurhinder en veehouderij gemeente Breda 2008	Kaderstellend	2008
Ontheffingenbeleid Wet geluidhinder 2007	Kaderstellend	2007
Klimaatbegroting 2022	Kaderstellend	2021
Notitie Recreatie@GalderseMeren	Kaderstellend	2012
Nota bovenwijkse voorzieningen	Kaderstellend	2020
Bestuursakkoord 2022 - 2026 'Dichtbij dien, samen sterk vooruit'	Kaderstellend	2022

AAN DIT PROGRAMMA GERELATEERDE VERBONDEN PARTIJEN

GR Schadevergoedingsschap HSL-Zuid, A16 en A4

Duurzaam wonen in Breda	Thema Bereikbaar Breda
Verantwoordelijk bestuurder:	Daan Quaars tot 1 oktober 2023. Boaz Adank na 1 oktober 2023.
Bestuurlijk vervanger:	Peter Bakker
Belang Breda in verbonden partij in %:	0%
Soort verbonden partij:	Gemeenschappelijke regeling

Bijdrage van de verbonden partij aan het programma

De regeling zorgt ervoor dat de behandeling van verzoeken om schadevergoeding vanwege de

aanleg van de HSL-Zuid en de verbreding, verlegging en reconstructie van de A16 en A4 en de beslissingen op die verzoeken doelmatig, deskundig en op een gelijke manier plaatsvinden. Door deze regeling weten mensen bij welke instantie ze moeten zijn.

Bijzondere ontwikkelingen bij de verbonden partij

Deze gemeenschappelijke regeling is verlengd tot 1-1-2026.

De belangrijkste risico's bij de verbonden partij

Er zijn geen belangrijke risico's te melden.

